

lige præsidenter har overvejet at justere Mellemøsten-politikken, men har måttet afstå fra det.« (s. 16)

Mere specifikt har forfatteren eksemplificeret den jødiske lobby's reelle påvirkning af medlemmer af kongressen (for eksempel »Charles Percy affæren«). Nauntofte har også interesseret sig for den arabiske lobby (kap. 7). Denne lobby er åbenbart stadigvæk en mini-lobby i sammenligning med den pro-israelske lobby.

Hæftets strukturering er ikke så god, som man kunne forvente. Man får den fornemmelse, at forfatteren næsten tilfældigt har valgt nogle emner, som virker usammenhængende. Derudover er en del af Nauntoftes arbejde baseret på interviews, men ikke på en udtømmende måde. For eksempel er ingen personer fra The National Council on US-Arab Relations, hvis hovedkontor netop ligger i Washington D.C., åbenbart blevet interviewet.

Sammenfattende præsenterer Nauntofte et oplysende arbejde, som vi manglede på dansk. Det er en god introduktion til forståelse af nogle væsentlige aspekter af USA's politik i Mellemøsten.

Til sidst kan det oplyses, at *The Middle East Journal* (Summer 1987, Volume 41, Number 3) har publiceret en artikel om »The Arab Lobby: Problems and Prospects«. Artiklen er blevet skrevet af Nabeel A. Khoury.

Mehdi Mozaffari
Institut for Statskundskab

Anders Rosdahl & Inge Mærkedahl, *Uddannelses- og iværksætterydelsen til langtidsledige*, Socialforskningsinstituttet, Publikation 161, København, 1987, 290 s., kr. 98,00.

Uddannelses- og iværksætterydelsen, som blev indført i 1985, skulle have været revideret i folketingssamlingen 1986/87. Revisionen blev imidlertid udskudt til samlingen 1987/88. Som oplæg hertil foreligger en allerede temmelig omfattende stribe af evalueringsrapporter mv. Blandt disse er tre officielt iværksatte undersøgelser. Ud over SFI's publikation 161, som er bestilt af Arbejdsministeriet, drejer det sig om en registerbaseret tælling foretaget af Arbejdsdirektoratet samt en undersøgelse af ordningens administration overladt til det private konsulentfirma T. Bak-Jensen. De store lønmodtagerorganisationer fandt det fornødent at iværksætte deres egen undersøgelse af erfaringer med uddannelsesydelser. Det er blevet en meget omfattende undersøgelse udført af ATA-projektet ved AUC.

Anmeldelsen vedrører SFI-undersøgelsen, men drager enkelte sammenligninger med ATA-undersøgelsen, idet de to undersøgelser er delvis koordinerede.

Uddannelsesydelser mv. betød en afgørende ændring af arbejdsløshedslovgivningen i dette land. Området hører i forvejen til de mest politiserede på grund af dets forbindelse til de grundlæggende økonomiske interesse modsætninger, men regeringens og dens støttepartis planer i forbindelse med finanslovsforliget i efteråret 1984 om beskæringer og ændringer i arbejdsløshedspolitikken udløste det

lige præsidenter har overvejet at justere Mellemøsten-politikken, men har måttet afstå fra det.« (s. 16)

Mere specifikt har forfatteren eksemplificeret den jødiske lobby's reelle påvirkning af medlemmer af kongressen (for eksempel »Charles Percy affæren«). Nauntofte har også interesseret sig for den arabiske lobby (kap. 7). Denne lobby er åbenbart stadigvæk en mini-lobby i sammenligning med den pro-israelske lobby.

Hæftets strukturering er ikke så god, som man kunne forvente. Man får den fornemmelse, at forfatteren næsten tilfældigt har valgt nogle emner, som virker usammenhængende. Derudover er en del af Nauntoftes arbejde baseret på interviews, men ikke på en udtømmende måde. For eksempel er ingen personer fra The National Council on US-Arab Relations, hvis hovedkontor netop ligger i Washington D.C., åbenbart blevet interviewet.

Sammenfattende præsenterer Nauntofte et oplysende arbejde, som vi manglede på dansk. Det er en god introduktion til forståelse af nogle væsentlige aspekter af USA's politik i Mellemøsten.

Til sidst kan det oplyses, at *The Middle East Journal* (Summer 1987, Volume 41, Number 3) har publiceret en artikel om »The Arab Lobby: Problems and Prospects«. Artiklen er blevet skrevet af Nabeel A. Khoury.

Mehdi Mozaffari
Institut for Statskundskab

Anders Rosdahl & Inge Mærkedahl, *Uddannelses- og iværksætterydelsen til langtidsledige*, Socialforskningsinstituttet, Publikation 161, København, 1987, 290 s., kr. 98,00.

Uddannelses- og iværksætterydelsen, som blev indført i 1985, skulle have været revideret i folketingssamlingen 1986/87. Revisionen blev imidlertid udskudt til samlingen 1987/88. Som oplæg hertil foreligger en allerede temmelig omfattende stribe af evalueringsrapporter mv. Blandt disse er tre officielt iværksatte undersøgelser. Ud over SFI's publikation 161, som er bestilt af Arbejdsministeriet, drejer det sig om en registerbaseret tælling foretaget af Arbejdsdirektoratet samt en undersøgelse af ordningens administration overladt til det private konsulentfirma T. Bak-Jensen. De store lønmodtagerorganisationer fandt det fornødent at iværksætte deres egen undersøgelse af erfaringer med uddannelsesydelser. Det er blevet en meget omfattende undersøgelse udført af ATA-projektet ved AUC.

Anmeldelsen vedrører SFI-undersøgelsen, men drager enkelte sammenligninger med ATA-undersøgelsen, idet de to undersøgelser er delvis koordinerede.

Uddannelsesydelser mv. betød en afgørende ændring af arbejdsløshedslovgivningen i dette land. Området hører i forvejen til de mest politiserede på grund af dets forbindelse til de grundlæggende økonomiske interesse modsætninger, men regeringens og dens støttepartis planer i forbindelse med finanslovsforliget i efteråret 1984 om beskæringer og ændringer i arbejdsløshedspolitikken udløste det

hidtil mest omfattende samarbejde mellem de store centralorganisationer på lønmodtagerensiden. På den baggrund kan udskydelsen af lovrevisionen i et valgår opfattes som et symptom på dets politiske betydning og følsomhed. Endelig er uddannelsesydelserne et af de spørgsmål, som regeringen kan vælte på i den labile parlamentariske situation efter folketingsvalget i september måned.

1985-lovgivningen satte en stopper for gentagne arbejdstilbud. Langtidsledige kunne herefter kun få ét arbejdstilbud. Endvidere indførtes en adgang til at uddanne sig med en dagpengelignende uddannelsesydelse i op til 2 år mellem ophøret af arbejdstilbuddet og faldatoen efter 26 ugersreglen (alternativet er iværksætterydelse på 50 pct. af dagpengeniveauet i 3½ år). Hvis en langtidsledig opnår 1040 timers arbejde inden faldatoen, generhverves dagpengeretten »forfra«.

Hvis der gennemføres en mindst 18 måneder lang, kompetencegivende erhvervsuddannelse i perioden, opnås ligeledes dagpengeret »forfra«, men som dimittend. I modsat fald sænkes dagpengene, de såkaldte forlængede dagpenge, til henholdsvis 70 pct. af dagpengemaksimum i det første år efter faldatoen og derpå 55 pct. – denne sidste sats uden varighedsbegrænsning. Udskydelsen af lovrevisionen har dog udskudt overgangen til forlængede dagpenge og bevaret en mulighed for yderligere arbejdstilbud frem til 1. januar 1988.

Arbejdstilbudsordningen havde reelt ophævet varighedsbegrænsningen i arbejdsløshedsforsikringen mellem 1979 og 1985, selvom det næppe i princippet var tilsigtet, og det var især den fælles interesse heri, der som nævnt bragte LO, FTF og AC til fælles aktion i efteråret 1984.

Konsekvensen af 1985-lovgivningen er en øget tvang lagt på den enkelte langtidsledige i retning af selv at gøre noget ved egen situation gennem uddannelse, jobsøgning eller selvstændig virksomhed kombineret med en vis støtte hertil gennem uddannelses- og iværksætterydelsen samt en lav varig sats for dem, der ikke klarer skærene.

Disse knopskydninger i arbejdsløshedsforsikringen har ændret denne fra at være en forholdsvis simpel midlertidig ydelse til et fuldt udfoldet system af midlertidige, tilbageførende og varige ydelser (efterlønnen inkluderet), der i virkeligheden efterhånden udgør en komplet parallel til den sociale lovgivning med en voksende uoverskuelighed til følge, såvel på individ- som på systemniveau.

Hvordan virker så de tilbageførende – eller revalideringslignende – foranstaltninger i arbejdsløshedsforsikringen?

Resultaterne af SFI-undersøgelsen (og de øvrige undersøgelser) viser – lidt overraskende – en meget lav udnyttelsesgrad, så lav, at det er katastrofalt i forhold til de erklærede intentioner. SFI-undersøgelsen viser en udnyttelsesgrad på 12,4 pct. for uddannelsesydelse og 1,9 pct. for iværksætterydelsen i forhold til en afgrænsning af målgruppen, der udelukker dem, der har opnået 26 ugers arbejde siden arbejdstilbuddet.

Hverken beskæftigelse eller afslag på ansøgning om optagelse ved en uddannelse er imidlertid hovedforklaringen på den ringe brug af ordningen. De afgørende barrierer knytter sig til de langtidslediges orientering mod arbejde frem for uddannelse. Dette gælder på forskellig vis for forskellige grupper af langtidsledige. De ufaglærtes livsform og erfaringsverden betyder, at de ingen erfaring har

for, at uddannelse betaler sig – tværtimod er de begrænsede erfaringer med uddannelsessystemet ofte negative, og som overvejende bufferarbejdskraft er de ufaglærte dertil vænnet til at planlægge på kort sigt. De ældre og midaldrende har hele deres identitet knyttet til arbejde og er eventuelt yderligere belastet af nedslidnings- eller andre kroniske helbredsproblemer.

Ordningen passer derimod til en karrierebetonet livsform, som jo imidlertid netop er atypisk blandt de langtidsledige. Men for den mindre del af de langtidsledige, der har gennemført en uddannelse, er der ringe tiltro til, at yderligere uddannelse kan sikre beskæftigelse – også de er orienteret mod arbejde.

Trods den ringe orientering mod uddannelse giver 70 pct. at de langtidsledige i SFI-undersøgelsen udtryk for, at de gerne vil påbegynde uddannelse, hvis der til uddannelsen er knyttet en sikkerhed for at opnå arbejde.

Ud over motivationsmæssige barrierer belyser undersøgelsen en række ydre barrierer, som knytter sig til ordningens udformning og de omgivelser, den fungerer i. Det gælder forhold som uddannelsesydelsens sene placering i ledighedsforløbet, dens varighedsbegrænsning, mangel på relevante uddannelsespladser med et relevant indhold, afstanden til uddannelsesstederne og andet.

Talmæssigt er undersøgelsen velbearbejdet, og rapporten giver et nogenlunde nuanceret og præcist billede af henholdsvis brugen og den manglende brug af ordningen. Der er mange detaljer med og få overraskelser, men man hjælpes rimeligt på vej med sammenfatninger og oversigter. Herved ligner rapporten om undersøgelsen i sin form mange andre SFI-undersøgelser.

Det er en afgørende kvalitet ved undersøgelsen, at den omfatter såvel en kvantitativ som en kvalitativ del, samt at den kvalitative del ikke blot, sådan som det tidligere hyppigt sås i forbindelse med SFI-undersøgelser, har status af pilotundersøgelser. Den kvalitativt anlagte interviewdel af undersøgelsen fungerer illustrerende, konkretiserende, uddybende og problematiserende i forhold til det overblik, spørgeskemaundersøgelsen giver, og det er særdeles frugtbart. Der er et ganske svagt tilløb til at koble nogle teoretiske/begrebsmæssige betragtninger på beskrivelserne – dette forbliver dog sporadisk.

SFI- og ATA-undersøgelsen ligner hinanden meget i design og resultater. Til dels har man endda delt undersøgelsesgruppen imellem sig, idet der er foretaget udvalg efter fødselsdatoer, hvor SFI-undersøgelsen betjener sig af de datoer, som ATA-undersøgelsen har sprunget over. Dette forhold underbygger naturligvis helt generelt pålideligheden af undersøgelserne. Af forskelle skal fremhæves, at SFI har iværksættedydelsen med, samt at bearbejdningen i ATA-undersøgelsen er foretaget for de tre centralorganisationers områder hver for sig, hvilket er en styrke i form af en mere konkret tolkning af en række delresultater. I den forbindelse dækker ATA-undersøgelsen en række kvindespecifikke problemstillinger bedre end SFI. En force ved ATA-undersøgelsen er endelig, at den kvalitative undersøgelsesdel er forholdsvis meget fyldigere repræsenteret.

Den snævre tilknytning, ATA-undersøgelsen har til de rekvirerende centralorganisationer, har dog også negative konsekvenser. Det fremstår næsten, som om de modforestillinger til 1985-lovgivningen, som rapporten munder ud i, kan udledes direkte af den empiriske undersøgelse.

Begge undersøgelser lider dels af den mangel, at analysen ikke er forbundet med de generelle strukturer og processer på arbejdsmarkedet, og dels at de ensidigt fokuserer på barrierer: der spørges ikke efter de ressourcer, som de langtidsledige også besidder.

Det samfundsmæssige hovedproblem, der gemmer sig bag indførelsen af uddannelses- og iværksætterydelsen, er overflødigførelsen af ufaglært arbejdskraft som følge af konjunkturmæssige og strukturelle forandringer på arbejdsmarkedet. Den indsamlede viden om ordningen synes entydigt at vise, at den ikke betyder nogen løsning på dette problem.

Hvis ordningen efter 1. januar 1988 skulle træde i fuld funktion i sin nuværende skikkelse, ville det betyde, at en større gruppe af lønmodtagere reelt blev førtidspensionerede på lavt økonomiske niveau.

Ud over de nævnte barrierer ligger der en afgørende mangel i dens iværksættelse med hensyn til information og vejledning. Herom er der overensstemmelse mellem de officielt iværksatte evalueringer og eksempelvis ATA-rapporten. Hvis ordningen imidlertid blev bragt til at fungere i kraft af omfattende ressourcer til en fleksibel, differentieret og individorienteret vejledningsindsats – hvilket næppe er en realistisk præmis – ville det svare til opbygningen af et parallelsystem til revalideringsapparatet i den sociale sektor. Det lyder ikke umiddelbart hensigtsmæssigt, og der ville være betydelig risiko for, at en del kræfter ville gå med at »eksportere« klienter over til »modparten«.

Gennem en række undersøgelser er der nu tilvejebragt et efterhånden ganske præcist billede af langtidsledighedens baggrund, udvikling og sammensætning. Men man kan trods undersøgelsesresultaternes mængde og en omfattende debat om ordningen ikke siges at være kommet mange skridt videre i retning af en egentlig løsning af det samfundsmæssige hovedproblem. Viden og undersøgelsesresultater hjælper ikke nødvendigvis. De synes snarere at være vigtige våbentyper i den politiske kamp. De berørte interesser står stadig skarpt over for hinanden, og i den labile parlamentariske situation efter folketingsvalget fortoner den politiske afklaring sig muligvis, trods den øgede viden.

Søren Peter Olesen,
Den sociale Højskole, Århus

Werner Sombart, *Der moderne Kapitalismus. Historisch-systematische Darstellung des gesamteuropäischen Wirtschaftslebens von seinen Anfängen bis zur Gegenwart*, 1-3, München und Leipzig 1916-1927. Reprint, München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1987, LXXXVII + 3211 s., DM 165,00; Bernhard vom Brocke, *Sombarts »Moderne Kapitalismus«. Materialien zur Kritik und Rezeption*, München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1987, 472 s., DM 29,80.

Dette værk er *ikke* en lærebog i marxistisk økonomi, hvad dets hovedtitel måske kunne forlede læseren til at tro. Det er heller ikke et rent økonomisk-historisk